

Minden hiábavalóság !

I. Minden hiábavalóság...

...igen nagy hiábavalóság! - kiált fel a Prédikátor. Ki ne tudná, miről beszél ez a sokat tapasztalt ember.

Már fiatal korban is sokan érzik ezt. A tizenéves szülei életére tekint, látja a rohanást, a pénzkeresést, a fáradtságot, a fontosnak vélt dolgokat, és azt gondolja, amit a Prédikátor mond: hiábavaló, üres, értelmetlen mindez. Hasztalan erőlködés - azaz szélkergetés, amint egy fordító találóan adja vissza az eredeti kifejezés jelentését.

Mi, akik rohanunk, életünk teljében alkotunk, gyerekeket nevelünk, gyarapodunk, vagy éppen szegényedünk, akik életünk derekán annak legjelentősebb eseményeiben vagyunk hallatlan elfoglaltak - egy-egy pillanatra beleremegünk: mi az értelme mindennek? Nem hiábavaló ez az egész?

Idős testvéreink, akik számára az elmúlás valósága még kevésbé tagadható vagy hagyható figyelmen kívül, vajon hogy éreznek, ha visszatekintenek az elszállt évtizedekre? Mi marad meg? Mi bizonyul hasznosnak? A gyermekek, az unokák? Egy évszázad múlva ők sem lesznek. Még az is feledésbe vész, hogy mi éltünk egykor. És ha valaki emlékszik ránk, akkor mi van?

Mi értelme van az életnek? *"Mi haszna van az embernek minden fáradozásából, ha fáradozik a nap alatt?"* Hogyan töltjük el azt a kis időt, amely adatik nekünk?

Ezek a Prédikátor kérdései is. Minden értelmetlen, üres és céltalan ebben a világban. A föld nem változik, de a tegnap élőket felváltottuk mi, a ma élők, és bennünket is felváltatnak azok, akik még meg sem születtek (v.4).

Ugyanezt a hiábavalóságot látja a természetben is. A nap fölkel, majd lemegy, visszasiet a helyére, hogy újból fölkeljen (ókori világkép!). A szél délre fúj, majd északra, visszatér oda, ahonnan elindult. Minden folyó a tengerbe ömlik, és a tenger mégsem telik meg.

A világ eseményei, a történelem sem különbözik ettől. Nincs semmi új a nap alatt, mondja. Ha valamiről azt állítják, hogy ilyen még nem volt, az csak azért van, mert már elfelejtették az elmúltakat. Ami pedig még meg sem történt, szintén az elmúlás és feledés homályába vész egy nap. Minden dolog fárasztó, unalmas, és semmi sincs, ami igazán megalégténe az embert.

A Prédikátor summája tehát, úgy a könyv elején, mint annak végén: Minden hiábavalóság! Minden olyan mint a füst, a pára, a lehellet, ami egy kis ideig látható, de hamar semmivé foszlik, ezért tartalmatlan. Minden illúzió.

II. "Hogy mondhat valaki ilyet?!"

...kiált fel dühösen keresztyén és nem keresztyén ember egyaránt. Így nem lehet élni, ez nem lehet igaz, ez romboló, ez az ember beteg... - és folytathatnánk a sort. Hogyan kerülnek sorai a Bibliába, az életet ajándékozó, teremtő és megtartó Isten kijelentésébe? Ki ez az ember és miért beszél így?

Magát Prédikátornak hívja. A pontos fordítás alapján a gyülekezet vezetője, összegyűjtője, irányítója. Azt mondja, hogy Dávid fia, Izrael királya. Azonban feltételezhetjük, hogy a Salamon nevét használó, az élet értelmét kereső, sokat tapasztalt és mindent kipróbált férfi nem Salamon király. Miért beszél így ez az ember?

Pesszimista, depressziós? Megfordulhat a fejünkben, hogy beteg volt. De ha valaki végig olvassa könyvét, nem tarthatja ezt az elképzelést. Egyik fontos mondanivalója visszatérően az, hogy örüljünk az életnek, amit Isten adott. Depressziós ember nem buzdít erre.

Ateista, hitetlen, istentelen lenne? Igaz, hogy az Istent tagadó ember is hasonló következtetésre juthat; de a Prédikátor nem ilyen ember. Újra és újra Istenre mutat, aki a teremtő, a végső bíró, mindenek felett való Úr. Hisz Istenben.

Evangélista? Egyes magyarázók szerint a Prédikátor arról beszél, hogy az élet ilyen üres és értelmetlen, Isten nélkül. Ő maga hosszasan keresett, és ebben a keresésben mindent kipróbált, amíg rá nem jött, hogy egyedül Isten elégít meg. Éppen ezért, amit ír, azt szekuláris embereknek szánja, de mindez nem vonatkozik azokra, akik ismerik a teremtőt, aki Jézus Krisztusban kijelentette magát nekünk. Ez esetben lapozhatnánk, mondván, hogy ha mi már találkoztunk Istennel, túl vagyunk e könyv mondanivalóján, hiszen a Prédikátor csak azért beszél a hiábavalóságról, hogy a nem hívőket rádöbbenesse az Isten nélküli élet tarthatatlan voltára. Ez azonban hiba lenne. Mert, míg igaz, hogy Isten nélkül hiábavaló az élet, az is igaz, hogy a Prédikátor nem mondja, hogy a hívőkre nem vonatkoznak megállapításai, hiszen ő maga a Teremtőt és Isten útjait nem tagadva beszél a hiábavalóságról.

Ha a Prédikátor nem depressziós, nem ateista és nem is csak hitetleneknek ír, akkor mi a magyarázata kijózanító, vagy éppen felkavaró szavainak?

A Prédikátor könyve az Ószövetségi bölcsesség irodalom része. Kik a bölcsek? *"Az izraeli bölcs tulajdonképpen a hétköznapi aprópénzére váltja azt, amit az intézményesített papság az isteni Törvényről tanít, a próféták pedig karizmatikus lendülettel mint Istennek a pillanatnyi helyzetre vonatkozó erkölcsi akaratát hirdetik."* (Szigeti-Baternay komm.) A feladatuk nem az Ige hirdetése, hanem az emberek tanítása arra, hogyan alkalmazzák azt az élet minden területére. A bölcsmondások a munka, az öröm, a pihenés, a család, a mindennapok világát ölelik fel.

A Prédikátor a Kr. e. 4. században élhetett. Egy olyan korban, amelyet virágzás, fellendülés és a jóléttel gyakran együttjáró önelégültség, vallási kiüresedés jellemezett. Izrael hite ellaposodott, Isten szent jelenléte és mindent megindító szava helyett közönséges klisék, magabiztos kijelentések, Isten lényétől elszakadt bölcsesség hangzott. A Példabeszédek könyvének bölcsmondásai alapján a hit a következőre szűkült: a bűnből testi szenvedés, az igaz kegyességből pedig anyagi jólét következik (Bright, 440.) Isten a jókat megjutalmazza, már ebben az életben, a gonoszokat pedig megbünteti. Mindezzel Istent emberi meglátások, megfigyelések alapján tett tételek szűk keretébe próbálták beszorítani. Ha valaki beteg lett: biztos vétkezett! Ha valakinek az élete virágzott: igaz ember! Ha valaki szereti Istent: baj nem érheti! Istennek jól meghatározott helye volt az életben, amiből szinte ki sem léphetett. *"A Gondviselést túl egyszerű és optimista szemszögből nézték."* (Szigeti, 7) Ez ellen tiltakozik Jób könyve (Jób szenvedésének nem az a magyarázata, hogy vétkezett!), valamint a Prédikátor is:

"A jó napokban élj a jóval, a rossz napokban pedig lásd be, hogy ezt is, amazt is Isten készítette azért, hogy az ember ne találja ki, mi következik.

Sok mindent láttam hiábavaló életemben: Van olyan igaz ember, aki elvesz pedig igaz, és van olyan bűnös, aki sokáig él. pedig gonosz." (Préd. 7.14-15)

A Prédikátor üzenete: a világ, és benne Isten cselekedete, nem olyan egyszerű, szépen skatulyázható, szabályozott és kiszámítható, mint az ő korában ezt tanították. A világban van titok, Isten útjaiban megfoghatatlan, látszólag igazságtalan és fájdalmas események, hiszen Isten alkotásait az ember nem tudja felfogni. A minden hiábavalóság és hasztalan szélkergetés gondolatával a leegyszerűsített, naivan optimista, Isten szentségét és szuverénitását elhomályosító, irreális teológiával és vallásossággal szemben tiltakozik a Prédikátor. A világ eseményei, Isten cselekvései nem kényszeríthetők be semmiféle emberi rendszerbe, legyenek azok bármilyen szépek és vallásosak is. Igaz, hogy Isten megáldja az igazat, és elveszti a bűnöst, de ő nem tartozik így cselekedni, ez nem automatikus, és nincs áldás a vele való kapcsolat, a rajta való függés, élő hit nélkül.

A Prédikátor könyvének ezt az üzenetét jól illusztrálja liturgiai használata a Izrael életében. Az őszi sátoros ünnepen, az őszi terménybetakarítás örömnepén, olvasták fel. Izrael ilyenkor adott hálát Istennek a termésért, egész évi munkája gyümölcseért, valamint arról is megemlékezett, hogy Isten hogyan gondoskodott népéről a pusztai vándorlás alatt. Hogyan lehetséges, hogy az

egyik legpozitívabb ünnepen a Biblia legnegatívabb, borongósabb könyvét olvasták fel? Egy zsidó írásmagyarázó a következő választ adja: *"Az áldott termés örömnapjain arra gondolunk, hogy végeredményben a földön nincs biztonság Istenen kívül. A héber Biblia egy könyve sem alkalmasabb a Préd 12 fejezeténél arra, hogy megértesse velünk ezt a kettős leckét: minden emberi mű múlandó, csak az isteni támogatás örök."* (Lapide, in: Szigeti 14.) Isten népe nem élvezheti Isten áldását úgy, hogy közben megfélelkezik az áldás Istenétől.

III. Mit üzen a Prédikátor ma?

Természetesen nem mást, mint hogy minden hiábavalóság, igen nagy hiábavalóság. A Prédikátor üzenete kijózanítóan realista. Megmutatja, hogy ha életed bármely részét elszakítod tőle, olyan leszel, mint aki üres szatyrot szorongatva gondolja, hogy övé a világ minden gazdagsága. A Prédikátor lemeztelenít a hiábavalóságoktól, hogy felöltöztessen Istennek.

Bármibe is "kapaszkodsz" most, ami neked jelentőséget, megelégedést, célt ad, az semmivé lesz. Cserben fog hagyni, be fog csapni, előbb utóbb semmivé fog foszlani. Olyan mint a lehellet, a pára, a buborék: most van, holnap nincs. Isten nélkül semmi sem elégít meg. Itt valóban evangélizációs vonatkozása van a "minden hiábavalóság" gondolatának. De szavai nem állnak meg a nem hívőknél.

Keresztyén emberként: egyetemi felvételre való készülésed, sikeres vizsgáid, jó eredményeid, közelgő előléptetésed, szépen alakuló kapcsolatod, éles eszed, vonzó külsőd, kitalált, eltervezett, felépített jövőd... A Prédikátor azt kérdezi tőled: tartozik neked Isten mindezzel? Jár ez neked, mert hívő vagy? A dolgok természetes és megmásíthatatlan menete, ami az életedben történik?

Mit mondhatott Keresztelő János, Isten prófétája a börtönbe, amikor elküldte tanítványait Jézushoz? Minden hiábavalóság - az Urat szolgáltam, és Heródes bebörtönzött az Isten szavának tolmácsolásáért. Mi ez, ha nem hiábavalóság, ha nem szélkergetés? Heródes nem tért meg, sőt, János fejét vette egy átmulatott éjszakán.

Mit mondhat az a hatgyermekes asszony, akinek az Úrért buzgolkodó lelkipásztor férje fiatalon meghal sokak imádsága ellenére? Értelmetlen, hiábavaló - a mi szempontukból semmi hasznát nem látjuk (vö. 3.v)

Miért van az, hogy egy asszony, aki rákos betegen az Urat szolgálja, akinek az a vágya, hogy másokat vigasztaljon és betegségében az Úrhoz vezessen, hirtelen meghal? Mi a haszna? A mi oldalunkról: hiábavalóság.

Hogy lehet az, hogy valakit Isten elhív a szolgálatra, és teológiát tanul évekig, ami a szüleinek sok pénzbe kerül. Az utolsó évben megismer egy fiút, csak azért, hogy megszeressék egymást, pár hónapig álmodozzanak esküvőről, közös életről, és egyszercsak hirtelen meghal szívelégtelenségben? Minden hiábavalóság, mondja Prédikátor. Ne keressünk magyarázatot ott, ne próbáljunk okoskodással vigasztalni ott, ahol ez előlünk elrejtett.

Mindez azt jelenti, hogy nincsenek módszerek, amelyekkel Istent, az ő áldását, az általunk elképzelt, vágyott dolgokat meg tudnánk vásárolni, magunknak tudnánk biztosítani. Mindezzel arra hív Isten, hogy ő legyen a központja annak, amik vagyunk és amit teszünk. Ne engedjük ellaposodni, kiürülni, vallásos klisékké silányulni a vele való kapcsolatot. Ne engedjük, hogy vallásos dogmák és cselekedetek, mai bölcsességek (amelyek nem hamisak!) az Istennel való élő kapcsolat helyébe lépjenek. Ne a tőle származó dolgokat keressük, hanem magát az élő Istent szomjazzuk. Ismerjük el, hogy ő nagyobb, mint mi, és az ő útjai bölcsőbbek, mint a miéink.

Dícsérjük őt Jézussal együtt a benne kapott kijelentésért: *"Magasztallak, Atyám, menny és föld Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsék és értelmesek előtt, és felfedted a gyermekeknek."* (Mt.11.25) És halljuk meg Jézus vigasztaló hívását mindarra, amit nem értünk, és amiben e világ hiábavalóságát oly valóságosan érezzük: *"Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok, és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok nektek,"* (Mt.11.28) ÁMEN!